

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Tavoitteet julkisten hankintojen tehokkuuden parantamisesta ja kustannussäästöistä sekä laadukkaiden julkisten palvelujen turvaamisesta ovat ehdottomasti kannatettavia, mutta tällä esityksellä ne eivät ole saavutettavissa. Esityksen vaikutustenarviointi on vähintäänkin puutteellinen. Esitys toteutuessaan aiheuttaisi mittavat muutuskustannukset ja säästöjen sijaan pidemmälläkin aikavälillä jatkuvien palvelujen kustannukset kasvavat merkittävästi.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Mikäli jokin yksittäinen sidosyksikkö käyttää asemaansa väärin, on selvää, että väärinkäyttöihin on puututtava, mutta emme tunnista emmekä hyväksy yleistystä hankintalain kiertämisestä sidosyksikön avulla. Osaamista yhtiön tarjoamien palvelujen tuottamiseen tarvittavien laitteiden ja alihankintapalvelujen kilpailuttamisesta on hankittu vuosien kokemuksella, hankinnat ja niiden kilpailutukset valmistellaan sekä toteutetaan hyvin huolellisesti aina hankintalakia noudattaen.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esitetyt hankintojen pilkkomiset tai suunnitelma tarjouspyynnön uusimisesta, jos tarjouksia saadaan vain yksi, lisäävät työmäärää, mahdolliset yhteensopimattomuudet aiheuttavat järjestelmien toimintaongelmia ja pahimmillaan esitys jopa estää hankinnan toteuttamisen.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ei ole. Yhtiön asiakasomistajat ovat osakkaaksi lähtiessään ymmärtäneet toimintaympäristön muutostarpeet ja heidän tavoitteenaan sekä tahtotilanaan on ollut aikaansaada riittävän vahva ja tehokas ICT-palveluiden tuottaja koko maakunnan julkishallinnon toimijoille sekä säilyttää työpaikat maakunnassa. Ja nimenomaan niin, että omistajat voivat itse ohjata yhtiön palvelukokonaisuutta omien, yhteisten tarpeidensa mukaisesti ja valvoa palvelujen kustannuskehitystä.

Kaakkois-Suomen Tieto Oy tuottaa asiakasomistajien tarpeisiin räätälöityjä palvelukokonaisuuksia, jolloin tarvittavat hankinnat määrittyvät sen mukaisesti. Näin hankinnoista ei jää mitään tärkeää puuttumaan, muttei myöskään sisälly mitään tarpeetonta, ylimääräistä. Yhtiön vastuulla on ICT-palvelujen tuottamiseen tarvittavat sopimukset, kehittäminen, ylläpito, jatkuvuus sekä huoltovarmuus, koko paketti. Omistajat hyötyvät niin yhtiön hankintaosaamisesta, toteutetuista kilpailutuksista, palvelutuotantoon liittyvien hankintojen volyymieduista kuin ICT-palveluihin tarvittavan henkilöstön laajasta osaamisesta ja samalla palvelutuotannon kustannukset on jaettu koko asiakasomistajakunnan kesken. Tehdyt kilpailutukset ovat toteutuneet hyvin kustannustehokkain tuloksin, alle valtakunnallisten kilpailutusten hintatason ja sidosyksikkönä yhtiö on voinut hinnoitella palvelunsa erittäin kilpailukykyiseen tasoon markkinoilla toimiviin monikansallisiin yhtiöihin verraten, kaikki em. lienee esimerkillistä verovarojen vastuullista käyttöä.

Omistusosuuden sijaan sidosyksikkösuhde edellyttää mahdollisuutta yksin tai yhdessä toisten hankintayksiköiden kanssa vaikuttaa rakenteellisella ja toiminnallisella tavalla yhtiön strategiaan ja muihin tärkeisiin päätöksiin. Näitä vaikuttamismahdollisuuksia on yhtiön osakassopimukseen kirjattu useita erilaisia, kuten edustaja yhtiön hallituksessa, osakaskokous sekä osakkeenomistajien nimitystoimikunta. Yhtiön osakkaiden hyvin maltillinen määrä tuo myös näkyvyyttä pienosakkaille.

Yhtiön käytännön ohjaamista ja sujuvaa tiedonvaihtoa varten toimii osakkaiden keskenään perustama asiakasyhteistyöryhmä, joka kokoontuu joka toinen kuukausi vuosittain vaihtuvan puheenjohtajan johdolla. Myös yhtiö on kyseisessä ryhmässä edustettuna. Yhtiön hallitus käsittelee jokaisessa kokouksessaan pienosakkaiden sekä asiakasyhteistyöryhmän esille tuomat asiat. Näin ollen yhtiöön luodut päätöksentekorakenteet eivät pienosakkaiden näkökulmasta ole pelkästään muodollisia.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Hallituksen tavoitteena on parantaa alueellista elinvoimaa ja yrittämisen edellytyksiä rajaamalla sidosyksiköiden mahdollisuuksia tuottaa palveluja, joissa on olemassa toimiva markkina ja hallitusohjelman mukaisen hankintayksiköiden 10%:n vähimmäisomistuksen perusteena mainitaan kilpailun lisääminen sekä hankintojen kustannustehokkuus.

KSTiedon tarjoamaa kokonaispalvelua ei ole sellaisenaan saatavissa markkinoilta ja yritykset, jotka edes osin vastaavia palveluja pystyisivät tarjoamaan, ovat suuria, kansainvälisesti toimivia, voittoa

tavoittelevia yhtiöitä, eivät paikallisia toimijoita. Oman henkilöstönsä lisäksi yhtiö työllistää laite- ja palveluhankintojensa myötä alueellisia toimijoita, joita markkinajohtajat eivät tule hyödyntämään. Kilpailutamme ja hankimme markkinoilta laitteita sekä palveluja vähintään 60% liikevaihdosta.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

KSTiedolla on 11 omistaja-asiakasta, joista vain kolme (3) omistaa enemmän kuin 10% yhtiön osakkeista. Kolmen suurimman omistajan rahallinen panos ja apporttiomaisuus on peruste suuremmille osakemäärille, joten osakeomistusten tasapäistäminen ei tule kysymykseen. Mikäli 10% minimiomistusvaade toteutuu, se tarkoittaa käytännössä, että KSTiedolle jää kolme-neljä omistajaa ja muut nykyiset omistajat joutuvat järjestämään ICT-palvelunsa muilla keinoin. Miten ja kenen toimesta, jää nähtäväksi. Resursseja tai osaamista ei ole kaikille tarjolla.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Mitään hyötyjä ei ole nähtävissä, pelkästään haittoja nykytilanteeseen verraten, niin kertaluontoisten muutuskustannusten kuin jatkuvien palvelujen korkeampien hintojen myötä. Suurimmat häviäjät ovat pienosakkaat, mutta kustannusmuutos vaikuttaa kielteisesti myös suurempiin kuntiin ja hyvinvointialueisiin.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäaika ei ole lainkaan realistinen. Mikäli esitys toteutuu, on siirtymäajan oltava huomattavasti suunniteltua pidempi, jotta muutos olisi edes osin mahdollista toteuttaa kuntien, hyvinvointialueiden ja muiden julkishallinnon toimijoiden palveluja vaarantamatta, jos se on edes mahdollista. Riski palvelujen vaarantumiseen on merkittävä heti esityksen toteutuessa, kun kilpailu osajista ja muista vaadittavista resursseista alkaa. Tarvittavaa osajaresurssia ei ole kaikille tarjolla ja kustannukset nousevat tällaisen kilpailun myötä.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Ne omistaja-asiakkaat, jotka jäisivät sidosyksikön ulkopuolelle, joutuisivat järjestämään ICT-palvelunsa infraa myöten aivan uusiksi rekrytoinneista ja kilpailutuksista alkaen. Heille kohdistuisi toteutusvastuu ja kustannukset niin muutoksen suunnittelusta, palvelujen eriyttämisestä, infran vaatimista investoinneista, käyttöönottoprojekteista, jne., ja näistä mikään ei hoidu ilman osaavia asiantuntijoita.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Kuten edellä jo todetaan, sidosyksiköiden omistusosuusvaatimus ei ole miltään osin toimiva tai toivottava ratkaisu eikä takaa haluttuja tavoitteita. Sen sijaan on tarkoituksenmukaista valvoa voimassa olevien lakien noudattamista ja puuttua mahdollisiin väärinkäyttöihin.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Esitys ei paranna omistajien turvallisuutta tai huoltovarmuutta, päinvastoin. Sen sijaan kokonaispalvelua tuottavan sidosyksikön toimesta varmistetaan tarvittavien ICT-palveluiden tuottaminen myös poikkeusoloissa, jolloin julkishallinnon mahdollisuudet ostaa vastaavaa osaamista markkinoilta ovat rajalliset ja mikäli palveluja joltain osin olisi tarjolla, ne olisivat erittäin kalliita. Poikkeusoloissa avun tarvitsijoita on runsaasti ja tarjoajia vähän.

KSTieto on pyrkinyt ennakoimaan ja varmistamaan tietoturvallisen, koko asiakaskunnalle yhtenäisen ICT-infran jatkuvuutta, turvallisuutta sekä huoltovarmuutta mm. hajasijoittamalla palvelinkapasiteettia maantieteellisesti eri sijainteihin, varalaitehankinnoilla sekä henkilövaraamalla (VAP) kaikki ratkaisevan tärkeät toiminnan jatkuvuuteen tarvittavat asiantuntijat/osaajat.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Lyytikäinen Mika
Kaakkois-Suomen Tieto Oy